

RECENZII

**Septimiu Chelcea (coord.),
Loredana Ivan, Gabriel Jderu
și Andreea Moldoveanu**
*Pihosociologie. Teorie și
aplicații*, București, Editura
Economică, 2006, 317 p.,
Biblioteca de Sociologie

Parcurgând recent apăruta lucrare *Pihosociologie. Teorie și aplicații* se poate constata de la început că este construită pe un referențial ontic al prezentului. Ea păstrează poziția sobră a obiectivității analizei științifice, ocolind frivolitatea post-modernismului epistemologic (care abuzează, chiar în câmpul științelor socioumane, de relativitatea cunoașterii).

Psihosociologia și-a câștigat pe deplin, în domeniul sociouman, statutul de disciplină autonomă. De mai bine de patru decenii se discută despre „paradoxul densității” (Dogan și Phare, 1990), adică tendința subdomeniilor cu mare densitate demografică de a produce mai puțină inovație în interior și, în consecință, creșterea potențialului de inovație la frontiere. Pe măsură ce avansează, vechile discipline acumulează o asemenea masă de cunoaștere în propriul patrimoniu încât se divizează. Fiecare fragment al disciplinei intră atunci în contact cu fragmente ale altor discipline, dincolo de frontierele respective, producând o lărgire a perspectivei. Situație descrisă și de Jean Piaget: „Obiectul oricărui curent novator este de a întări frontierele orizontale și de a recuza barierele transversale. Veritabilul obiect al cercetării interdisciplinare este deci restructurarea

și reorganizarea cunoașterii, grație schimburilor care sunt în fapt recombinații constructive” (Piaget, 1970, 57). Acest fenomen de hibridizare disciplinară constituie „certificatul de naștere” al psihosociologiei.

Publicul românesc, atât cel academic, cât și cel mai larg, s-a familiarizat după 1990 cu revalorizările și schimburile interdisciplinare, legitimitatea (sau legitimizarea) unor domenii decurgând firesc din însăși productivitatea acestora. Una dintre ariile care au înregistrat (cu precădere în ultimele cinci decenii) o eficiență sporită – fertilitate deopotrivă teoretică și practică – este și psihosociologia. Deși unii autori marșează pe sintagma de „psihologie socială”, realizând unele distincții, mai ales de accent, între cele două (sunt și autori care pledează pentru denumirea de „socio-psihologie”), chestiunea denumirii domeniului nu este una care să creeze falii în determinarea arealului de studiu respectiv. De altfel, coordonatorul cărții prezentate abordează și argumentează problema în mod repetat și întrucâtva concentric în primele două capitole.

În „Cuvânt înainte”, profesorul Septimiu Chelcea realizează o încadrare largă a obiectului de interes al psihosociologiei: „Condensarea terminologică a «psihosociologiei» sugerează că avem de-a face cu un câmp de cunoaștere unic, chiar dacă în cadrul lui pot fi identificați doi poli: înțelegerea proceselor psihice ale persoanei în contact cu socialul (determinarea stărilor emoționale și a comportamentelor de către factorii de mediu, percepția situațiilor sociale, formarea opiniilor, influența *rol-status*-urilor sociale asupra personalității etc.) și înțelegerea funcționării societății

(prin studiul raporturilor dintre indivizi și organizații sociale, prin cercetarea proceselor de socializare, de asimilare a modelelor sociale și de adoptare a valorilor sociale)” (p. 10). În același „Cuvânt înainte” se reia mai vechea idee a existenței unei psihologii sociale a psihologilor, distinctă de psihologia socială a sociologilor, concluzionându-se că respectiva nuanțare este mai mult rezultatul unei inerții științifico-academice, ce naște rețineri în echivalarea terminologică a domeniilor, care, evident, împărtășesc aceleași teorii și metode. „În ceea ce mă privește, subliniind că disciplina de care ne ocupăm este unitară și relativ independentă, că este în expansiune ca «știință socială a viitorului» (...) prefer denumirea de «psihosociologie», folosind-o alternativ cu cea de psihologie socială” (p. 11).

Anunțat în preambulul cărții, evantaiul conexiunilor tematice, teoretice și aplicative se desfășoară în cele 15 capitole, interdependențele fiind explicitate generos în primul capitol „Psihosociologia – domeniu de studiu interdisciplinar”. Aici, printre modelele de constituire a ariei, cel mai „interdisciplinar/transdisciplinar” este modelul „confluentei”, unde nucleul disciplinei se află la intersecții permeabile între antropologie, sociologie, economie, biologie, psihologie și lingvistică (p. 21). Larga tematică psihosociologică se obiectivează solid în primul capitol, fiind completată de cel de-al doilea: „Constituirea și evoluția psihosociologiei pe plan mondial și în România”, care tratează atât evoluția disciplinei, cât și forțele centripete și centrifuge înregistrate în succesivele procese de hibridizare ale unor ramuri ale sociologiei, psihologiei, antropologiei, biologiei, economiei etc., care au condus în final la caracterul complex și dinamic al domeniului. Odată cu expansiunea ariilor de investigație, psihosociologia modernă

(după 1961) se confruntă cu tensiuni semnificative, ceea ce conduce la o productivitate născută din pluridisciplinaritatea teoretică. De altfel, primele două capitole dau împreună măsura efortului de sinteză al autorilor, având un dublu efect: de explicitare a resorturilor care dau fluență teoretic-aplicativă psihosociologiei, respectiv ca pledoarie convingătoare a faptului că potențialul disciplinei în spațiul academic (și nu numai) contemporan este în creștere¹. Se alocă o secțiune specială și psihosociologiei românești în capitolul al doilea, găsindu-se filonii filosofici, psihologici, sociologici care au conturat în ultimul secol devenirea disciplinei la noi în țară. Întâlnim aici și unele îndemnuri cu nuanțe critice care mizează pe importanța inovării/adaptării în demersurile analitice autohtone (și luând ca reper realitățile de la noi): „Psihosociologia românească, în noul context european, va fi recunoscută pe plan național și internațional numai dacă va renunța să mai copieze cercetarea psihosocială de aiurea. Contactul cu progresele științelor socioumane din Europa și din întreaga lume oxigenează, fără îndoială, imaginația științifică autohtonă. Calchierea degradează gândirea. După ce ani de zile ni s-a impus modelul mării științe sovietice (...), acum să îmbrățișăm la fel de entuziast tot ceea ce poartă marca Vestului? (...). Psihosociologia românească, în actualul context european, nu are ca alternativă de dezvoltare decât studiul concret al schimbării la nivel național și comparativ intercultural” (pp. 48-49).

Capitolele care urmează integrează teme consacrate în psihologia socială modernă și contemporană: 3. „Comportamentul colectiv”; 4. „Comportamentul prosoțial”; 5. „Comportamentul agresiv”; 6. „Grupurile sociale”; 7. „Influența socială: normalizare, conformare, obediență și

manipulare”; 8. „Atitudinile sociale”; 9. „Schimbarea atitudinilor”; 10. „Stereotipurile, discriminarea și prejudecățile”; 11. „Fenomenul atribuirii”; 12. „Atracția interpersonală: afilierea, iubirea și gelozia”; 13. „Zvonurile și rezistența la zvonuri”; 14. „Memoria socială”; 15. „Selful. Cu referire la selful românesc în tranziție”. Organizat sub formă de lecții (cu întrebări recapitulative și teme de reflecție, bibliografie selectivă la finalul fiecăreia), textul desfășoară un angrenaj de teorii, cercetări/experimente, figuri și imagini (unele cu iz caricatural), autorii operând cu dibăcie o îmbinare a teoriilor și aplicațiilor, așa cum promite titlul cărții. Cu precădere secțiunile care abordează atitudinile, schimbarea atitudinilor, fenomenul atribuirii și zvonurile (rezistența la zvonuri) sunt bogate în exemple și pigmentate cu date produse de anchete și experimente. Interesante sunt și reluările, în diverse variante și cu grade diferite de extindere, ale teoriilor reprezentărilor sociale și cognitiviste în abordarea influenței sociale, a stereotipurilor și memoriei sociale. Deși, pe ansamblul lucrării, ponderea teoriilor clasice (anii '50-'80) este mai mare decât a celor mai recente, este la fel de adevărat că acestea din urmă nu s-au îndepărtat foarte mult de la ideile-forță ale psihologiei sociale, inițiate la mijlocul secolului trecut. Calitatea volumului reiese mai ales din reușita integrare a cercetărilor concrete și a aplicațiilor la fondul teoretic. Astfel, întâlnim în capitolul 13, „Zvonurile și rezistența la zvonuri”, o analiză complexă a unor fenomene cu care suntem familiarizați ca subiect, dar care încă ne intrigă: zvonurile revoluției (otrăvirea apei, genocidul din România, răpirea copiilor), în capitolul 14, „Memoria socială”, un studiu privind reorganizarea memoriei sociale în tranziția post-comunistă din România, iar

capitolul 15, „Selful. Cu referire la selful românesc în tranziție”, se finalizează cu expunerea rezultatelor unei cercetări efectuate în 1999-2000, ce urmărea verificarea „efectului Muhammad Ali” la studenții din România. Toate aceste studii au fost realizate sub coordonarea profesorului Septimiu Chelcea.

Modul în care este realizată cartea confirmă, în sine, pretenția interdisciplinară a psihosociologiei. De exemplu, printre modelele explicative ale comportamentului agresiv (capitolul 5) se pun în evidență teorii (și studii/aplicații) de factură biologic-etiologică (biologie și neurofiziologie), psihosociologice (sociologie și psihologie) și socioculturaliste (sociologie și antropologie culturală). De altfel, însăși temele avute în vedere dovedesc puternice accente de confluență (transdisciplinaritate) și integrativitate (interdisciplinaritate), reclamând împrumuturi disciplinare complexe. Resubliniem ideea că, pe tot parcursul cărții, se produce o prelungire a teoriilor în concret-empiric, ceea ce recomandă lucrarea mai mult decât ca simplu manual, având deschidere spre spațiul și realitățile socioculturale românești și, de ce nu, promițând modele autohtone de teoretizare și analiză.

Notă

1. Coordonatorul volumului în discuție a mai realizat un tratat considerat un reper solid în limba română pentru cei interesați în domeniu. Este o sinteză care cuprinde autorii semnificativi pentru constituirea și consolidarea domeniului, școlile și teoriile clasice, moderne și contemporane cu care operează psihosociologia.

Bibliografie

- Chelcea, Septimiu. (2002). *Un secol de cercetări psihosociologice*. Iași. Editura Polirom.
- Chelcea, Septimiu și Iluț, Petru. (2003). *Enciclopedie de psihosociologie*. București: Editura Economică.

Dogan, Matei și Phare, Robert (1990). *Creative Marginality Innovation at the Intersections of Social Science*. Westview Press.
 Piaget, Jean. The Places of the Sciences. În *Unesco*, 57.

Cristina Tîrhaș

**Petru Iluț, Laura Nistor și
 Traian Rotariu (coord.)**
România socială. Drumul schimbării și al integrării europene, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2005, (3 vol.), 1288 p., Colecția Universitas, Seria Sociologie

În perioada 7-8 mai 2004 s-au desfășurat la Cluj-Napoca, sub genericul „România socială. Drumul schimbării și al integrării europene”, lucrările Conferinței Naționale a Asociației Române de Sociologie și a Asociației Române de Promovare a Asistenței Sociale, care au reunit cadre didactice universitare, cercetători, practicieni din domeniul sociologiei și al asistenței sociale din întreaga țară. Cele trei volume ce numesc lucrările prezentate analizează rolul sociologiei și al asistenței sociale în contextul pregătirii României pentru intrarea în Uniunea Europeană. În același timp, s-a precizat necesitatea implicării specialiștilor români, alături de experți străini, în procesul de intervenție socială, în contextul unei reforme coerente privind protecția și asistența socială, acestea reprezentând o condiție primordială în vederea unei evaluări obiective a reformei sociale din România.

Lucrările prezentate în cadrul conferinței au fost reunite în trei volume, primele două axate pe domeniul sociologie, iar al treilea pe cel al asistenței sociale. În pri-

mul volum sunt cuprinse lucrări susținute în două secțiuni deosebit de interesante: accesul ruralului la dezvoltarea durabilă, respectiv demografie și migrație. În cadrul primei sesiuni, lucrările au un caracter teoretic, dar și aplicativ, fiind axate pe monografiile și studiile psihosociale care evidențiază evoluția satului românesc, dar și schimbările apărute în mentalitatea ruralilor. Tot în cadrul aceleiași sesiuni se regăsesc o serie de lucrări teoretice cu un caracter de sinteză care au atras atenția datorită importanței temei în contextul actual al numeroaselor probleme cu care se confruntă satul românesc. Amintim, din acest punct de vedere, „Diversificarea activităților ne-agricole în România”, „Dinamica proprietății funciare din România”, „Mobilitatea socială în satul românesc”, „Comunitățile rurale în ipostaze istorice, Disfuncționalități actuale”.

În cadrul celei de-a doua secțiuni cuprinse în primul volum, „Demografia și migrația”, punctăm doar câteva aspecte semnificative pentru studenții și specialiștii interesați de acest domeniu: „Proiecția populației României până în anul 2025”, „Îmbătrânirea populației și unele aspecte demografice ale populației vârsnice”, „Definiri și strategii identitare”, „Dinamici sociodemografice ale populației Banatului” etc. Totodată, în cadrul acestei secțiuni sunt prezente lucrări susținute de specialiști din cadrul Institutului Național de Statistică, unde sunt puse în atenție rezultatele recensămintelor din anii 1992 și 2002, modalitățile de interpretare și analiză a datelor.

Volumul al doilea reunește lucrări prezentate în cadrul secțiunilor intitulate „Contribuția sociologiei la dezbaterile sociale”, „Interdisciplinaritatea și psihosociologia în abordarea comportamentului social”, „Istoria sociologiei, teorie socială” și, nu în ultimul rând, „Politică și comunicare